

Vpliv Organizacije držav izvoznic nafte na svetovno ekonomijo

The impact of the Organization of the Petroleum Exporting Countries on the global economy

Povzetek

Odkritje nafte je spodbudilo eno največjih industrijskih revolucij od obstoja človeštva in temeljito spremenilo razmerje moči na globalni ravni. Organizacija držav izvoznic nafte je bila ustanovljena leta 1960 z namenom koordiniranja in poenotenja naftnih politik svojih članic za stabilizacijo naftnih trgov. Ima ključno vlogo v globalni energetske ureditvi z vplivom na cene nafte in proizvodne kvote, kar bistveno vpliva na globalno gospodarstvo. Pri tem se srečuje z izzivi prehoda na obnovljive vire energije in potrebo po zmanjšanju ogljičnega odtisa. Vizija Organizacije držav izvoznic nafte je usmerjena v spreminjajoče se energetske trende, zagotavljanje energetske varnosti in spodbujanje sodelovanja ter dialoga med proizvajalci in potrošniki energije, da bi skupaj naslovili izzive trajnostnega razvoja.

***Ključne besede:** nafta, OPEC, vpliv na svetovno gospodarstvo, zeleni prehod.*

Abstract

The discovery of oil sparked one of the greatest industrial revolutions in human history and fundamentally shifted the dynamics of global power. The Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC) was established in 1960 with the aim of coordinating and unifying its members' oil policies to stabilize the oil markets. OPEC plays a crucial role in the global energy framework by influencing oil prices and production quotas, which significantly impacts the global economy. The organization is facing the challenges of transitioning to renewable energy sources and reducing carbon footprints. OPEC's vision is focused on the changing energy trends, ensuring energy security, and promoting cooperation and dialogue between energy producers and consumers in order to address the challenges of sustainable development together.

***Keywords:** oil, OPEC, impact on the global economy, green transition.*

1 Uvod

Odkritje nafte v 19. stoletju je bila transformativna sila, ki je spodbudila industrijsko revolucijo. Njenega vpliva na industrijo, vsakdanje življenje in okolje ni mogoče spregledati. Odkritje in izkoriščanje naftnih zalog je utrlo pot tehnološkemu napredku in gospodarskemu razvoju, ki sta zaznamovala sodobno družbo vse do danes. V ZDA je Edwin Drake leta 1859 v Titusvillu v Pensilvaniji izvrtal prvo komercialno naftno vrtino. Ta dogodek je zaznamoval začetek naftnega razcveta v državi. Izjemna ponudba nafte je povzročila razvoj številnih naftnih rafinerij in ustanovitev podjetij, kot je Standard Oil, ki ga je ustanovil John D. Rockefeller. V Evropi se je v 19. stoletju naftna industrija začela v Bakuju, ki leži na obali Kaspijskega morja. Izvrtane so bile naftne vrtine, s katerimi se je začela obsežna proizvodnja in izvoz surove nafte. Baku je postal znan kot »prestolnica črnega zlata« in je pritegnil velike naložbe evropskih in ameriških podjetij (Stephen, 2023).

Zaradi izjemnega pomena nafte in kovanja velikih dobičkov posameznih naftnih družb (angl. *Seven Sisters*) in posledično velikega vpliva na svetovno gospodarstvo je bila leta 1960 ustanovljena Organizacija držav izvoznic nafte (OPEC) z namenom, da države proizvajalke nafte dobijo večji nadzor nad lastnimi naftnimi viri v smislu uravnavanja cen in količini načrpane nafte. V prispevku bomo proučili vzroke za nastanek OPEC-a, analizirali njegov zgodovinski razvoj, delovanje in vpliv na regionalni in svetovni ravni. Prispevek temelji na kvalitativni analizi primarnih in sekundarnih virov. Pri neposrednem opazovanju in opisovanju fenomenov ter genezi OPEC-a smo se oprli tudi na metodi fenomenologije in zgodovinske analize. V prispevku poskušamo odgovoriti na raziskovalno vprašanje, povezano s tem, kakšno vlogo in pomen ima OPEC v svetovni ekonomiji.

2 OPEC

2.1 Zgodovinski razvoj organizacije

Skladno s svojim statutom je poslanstvo OPEC-a koordinirati in poenotiti naftne politike svojih članic ter zagotoviti stabilizacijo naftnih trgov, da se zagotovijo učinkovita, ekonomična in redna oskrba potrošnikov z nafto, stabilen dohodek za proizvajalce in poštena donosnost kapitala za tiste, ki vlagajo v naftno industrijo (OPEC, 2024). OPEC je ustanovilo pet držav proizvajalk nafte v Bagdadu septembra 1960, v času prehoda v mednarodnem ekonomskem in

političnem okolju, obsežne dekolonizacije in nastanka številnih novih neodvisnih držav v razvijajočem se svetu. Mednarodni naftni trg so takrat prevladovala multinacionalke »Sedem sester«, ločene od trga nekdanje Sovjetske zveze. OPEC je razvil skupno vizijo, cilje in ustanovil svoj sekretariat v Ženevi, ki so ga leta 1965 prenesli na Dunaj.

V sedemdesetih letih 20. stoletja je pridobil mednarodni pomen, saj so njegove članice prevzele nadzor nad domačo naftno industrijo in začele igrati večjo vlogo na svetovnih naftnih trgih. Svoj mandat je razširil z vrhom voditeljev držav in vlad v Alžiru leta 1975, kar je vodilo do ustanovitve Sklada OPEC za mednarodni razvoj leta 1976. Članstvo je naraslo na 13 članic (OPEC, 2024). Konec sedemdesetih let 20. stoletja je zaznamovala iranska revolucija, ki je povzročila padec iranske vlade in posledično prekinila proizvodnjo nafte s šestih milijonov sodov na dan na le četrtino. V začetku osemdesetih let 20. stoletja je napad Irana na Irak povzročil destabilizacijo regije in dvig cene nafte na rekordno vrednost – 121 ameriških dolarjev na sod. Za osemdeseta leta prejšnjega stoletja je značilno tudi postopno zmanjšanje odvisnosti sveta od nafte. To je povzročilo, da je tržni delež OPEC-a padel pod 50 odstotkov, kar je povzročilo trenja med članicami. Cene nafte so v tem obdobju padle na 30 ameriških dolarjev za sod. Devetdeseta leta 20. stoletja je zaznamovala iraška invazija na Kuvajt, saj je bil iraški predsednik Sadam Husein prepričan, da Kuvajt nezakonita črpa nafto na iraških tleh. Sedemmesečna invazija je povzročila novo naftno krizo, ki je ceno črnega zlata dvignila s 33 na 75 ameriških dolarjev za sod. Leto 2008 je zaznamovala svetovna ekonomska kriza, ki je povzročila padec cen nafte s 161 na samo 49 ameriških dolarjev. To je povzročilo ponovno napetost med članicami OPEC-a in trajen izstop Indonezije. Od leta 2012 do pandemije covida-19 opažamo precej mirno in stabilno obdobje, ki pa ga je leta 2019 z izstopom iz članstva OPEC-a porušil Katar (Casey, 2019).

Leta 2016 se je OPEC zaradi velikega padca cene nafte kot posledice pridobivanja nafte iz skrilavca v ZDA podpisal sporazum z desetnimi drugimi proizvajalkami nafte in ustanovil OPEC+. Članica nove skupine je postala tudi Rusija, ki je tretja največja proizvajalka nafte na svetu. OPEC in OPEC+ sta v letu 2022 imeli kar 59-odstotni tržni delež nafte na svetu, kar jim omogoča velik vpliv na proizvodnjo in določanje cen nafte. V zadnjih nekaj letih, zlasti po pandemiji covida-19, se je zaradi tehnoloških sprememb povpraševanje po nafti drastično zmanjšalo in povzročilo zniževanje cen nafte. Zato se skupina OPEC+ prizadeva za zmanjšanje proizvodnje, da bi tako ohranila relativno ceno nafte na trgu (Sean Hill, 2023).

2.2 Organiziranost OPEC-a

OPEC kot organizacija je osredotočena na poenotenje in koordiniranje naftne politike, da zaščiti individualne interese posamezne države, izvoznice nafte. Ustanoviteljice organizacije so bile Irak, Iran, Kuvajt, Savdska Arabija in Venezuela. Organizacija OPEC se je do danes razširila še na sedem držav, in sicer Alžirijo, Angolo, Indonezijo, Libijo, Nigerijo, Katar in Združene arabske emirate. Pravila delovanja organizacije določa statut, ki je bil sprejet leta 1961 na drugem zasedanju ustanovnih članic v Venezueli. Do danes je bil spremenjen šestindvajsetkrat. Pogoj za polnopravno članstvo v organizaciji je, da prošnjo za pridružitvev potrdi vrhovni organ, ki ga statut navaja kot konferenco, če za vstop glasujejo vsaj tri četrtine vseh članic ter obvezno vseh pet ustanoviteljic. Država, ki se želi priključiti v OPEC, mora biti izvoznica nafte in mora deliti iste interese naftne politike (OPEC, 2021, 5). Nobena članica organizacije ne more izstopiti, ne da bi o svoji nameri obvestila najvišji organ organizacije. Izstop ob poravnanih vseh finančnih obveznostih pa je mogoč šele v začetku naslednjega koledarskega leta (prav tam, 6). Organizacijo OPEC sestavljajo trije organi, ki so odgovorni za njeno delovanje, in sicer t. i. konferenca, odbor guvernerjev in sekretariat. Konferenca je najvišji organ organizacije in je sestavljena iz predstavnikov vseh držav polnopravnih članic. Vse države članice so obvezane sodelovati na vseh konferencah. Če to ni mogoče, je za uspešno izvedeno konferenco potreben kvorum treh četrtin članic. Vsaka polnopravna članica ima en glas. Vse odločitve razen tistih, ki vplivajo na postopkovne zadeve, zahtevajo soglasje. Sklepi konference postanejo pravnomočni v tridesetih dneh od zaključka sestanka, razen če ena izmed članic poda pisno nestrinjanje z določnim sklepom. Temeljne naloge konference so (prav tam, 9–10):

- oblikovanje splošnih politik organizacije in določitev virov za delovanje organizacije;
- odločanje o prošnjah za nova članstva;
- potrjevanje in imenovanje članov odbora guvernerjev;
- od odbora guvernerjev zahtevati priporočila o zadevah, ki so v interesu organizacije;
- potrjevanje proračuna, ki ga predloži odbor guvernerjev;
- odobravanje spremembe statuta organizacije;
- imenovanje predsednika odbora guvernerjev;
- imenovanje generalnega sekretarja in revizorja organizacije za obdobje enega leta.

Odbor guvernerjev sestavljajo guvernerji in podsekretarji ministrstev držav članic. Odbor se voli vsaki dve leti in se praviloma sestaja dvakrat letno na zahtevo predsednika odbora. Bistvene naloge odbora guvernerjev so (Ebghaei, 2007):

- izvajanje odločitev konference;
- priprava predloga proračuna za posamezno koledarsko leto;
- nominiranje revizorja organizacije za eno leto;
- potrjevanje direktorjev oddelkov na podlagi nominacij držav članic, pri čemer se upoštevajo priporočila generalnega sekretarja;
- priprava dnevnega reda za konferenco.

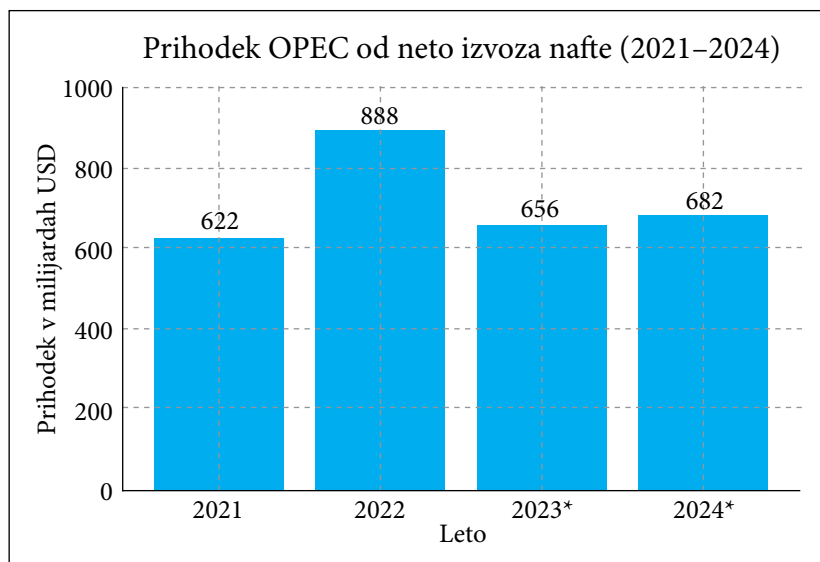
Sekretariat igra ključno vlogo v delovanju OPEC-a. Je izvršni organ organizacije in deluje pod vodstvom sveta guvernerjev. Vodi ga generalni sekretar, ki je pravnoformalno predstavnik organizacije in sekretariata. Generalnega sekretarja imenuje konferenca OPEC-a za tri leta z možnostjo ponovnega imenovanja. Poleg generalnega sekretarja sekretariat sestavljajo še različni oddelki in uradi, kot so oddelek za energetske študije, oddelek za naftne trge in industrijo, finančni oddelek in drugi. Ključne naloge sekretariata so:

- zagotavljanje analitične podpore in svetovanje članicam OPEC-a pri njihovem sprejemanju odločitev;
- vodenje komunikacije med članicami OPEC-a ter med organizacijo OPEC in zunanjim svetom;
- zastopanje interesov OPEC-a v mednarodnem okolju pri sodelovanju z drugimi mednarodnimi organizacijami;
- izdajanje publikacij in raziskav, skupaj z mesečnimi poročili o naftnem trgu, analizami trgov, kar predstavlja pomemben vir informacij za gospodarstvo (OPEC, 2021, 15–17).

3 Vloga OPEC-a v svetovni ekonomiji

V tem poglavju bomo analizirali vlogo OPEC-a v regionalnem in svetovnem merilu. V regionalnem merilu se bomo omejili predvsem na vpliv organizacije, ki ga ta ima skozi fundacijo OPEC Fund for International Development (OFID), ki je bila ustanovljena leta 1976 kot kanal za pomoč državam v razvoju izven OPEC-a, vendar po večini delijo geografski prostor stalnih članic organizacije. V svetovnem merilu pa se bomo osredotočili predvsem na odnose in vpliv na ZDA, Rusijo, Kitajsko ter Indijo.

OPEC ima ključno vlogo v globalnem trgu z nafto, saj te države proizvedejo več kot 40 odstotkov svetovne nafte in imajo nad 80 odstotkov potrjenih zalog. Kot kartel lahko OPEC z odločitvami o proizvodnji precej vpliva na svetovno ponudbo in cene nafte ter posledično tudi na tržne cene drugih izdelkov, ki nastajajo s predelavo (Alfarsi, 2022). Vlogo in vpliv OPEC-a na svetovno politiko in gospodarstvo je treba pogledati skozi merljive statistične podatke, ki ji dajo dejanski pomen in vpliv.

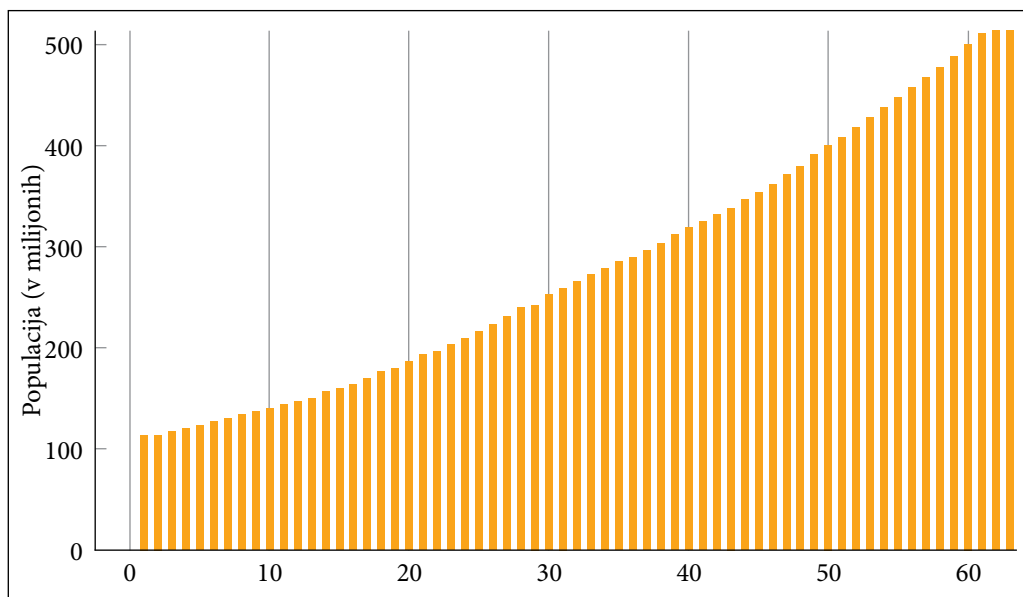
Slika 1: Prihodki OPEC-a (vir: EIA 2024)

Slika 1 prikazuje prihodek od čistega izvoza nafte OPEC za leti 2021 in 2022 ter napoved za leti 2023 in 2024 (izraženo v milijardah ameriških dolarjev). Iz nje lahko ugotovimo, da je:

- leta 2021 skupni prihodek OPEC-a znašal 622 milijard ameriških dolarjev;
- leta 2022 imel rekordnih 888 milijard ameriških dolarjev kot posledico okrevanja svetovnega gospodarstva po pandemiji covida-19;
- leta 2023 bil dohodek napovedan na 656 milijard ameriških dolarjev;
- za leto 2024 predviden prihodek nekaj pod 700 milijardami ameriškiimi dolarji.

Na sliki 2 je prikazano število prebivalcev, ki ga tvorijo stalne članice organizacije. Slika prikazuje rast števila prebivalcev v državah članicah OPEC-a od leta 1960 do 2022. Vsak stolpec predstavlja skupno populacijo vseh držav članic OPEC-a za posamezno leto, merjeno v milijonih. Vidimo lahko, kako se je prebivalstvo teh

držav nenehno povečevalo skozi desetletja. Rast v državah OPEC je pomemben ekonomski in socialni pokazatelj. Večje število prebivalcev pomeni večje domače trge, potencial za delovno silo in potrošnjo, predstavlja pa tudi izzive, kot so potreba po večji infrastrukturi, izobraževanju in zdravstvenih storitvah. Povečanje prebivalstva lahko vpliva tudi na globalne energetske trge, saj imajo države OPEC ključno vlogo v svetovni oskrbi z nafto.

Slika 2: Rast prebivalstva v državah članicah OPEC (vir: Annual Statistical Bulletin, 2023)

Politični in gospodarski vpliv se je prvič pokazal med arabsko-izraelsko vojno leta 1973, ko so arabske članice organizacije OPEC kot povračilni ukrep ZDA zaradi pomoči Izraelu izvedle naftni embargo. Ta je vključeval prepoved izvoza nafte v ciljne države in zmanjšanje proizvodnje. To je močno obremenilo ameriško gospodarstvo, ki je postalo vse bolj odvisno od tuje nafte in povzročilo premik v globalnem finančnem ravnotežju moči v korist državam s proizvodnjo nafte. Embargo je prispeval k zvišanju cen nafte z globalnimi posledicami, kar je vodilo v visoko inflacijo in ekonomske izzive za uvoznike nafte. Da bi omejile svojo odvisnost od uvoza nafte iz držav članic OPEC-a, so ZDA uvedle ukrepe varčevanja z energijo, začele pospešeno razvijati svoj trg energetskih virov, ustanovile oziroma predpisale svoje strateške rezerve, omejile hitrost na avtocestah na 55 milj na uro, kar je ostalo še dandanes, ter avtomobilski industriji naložile optimizacijo pogonskih sklopov, da se zmanjša poraba goriva (Office of the Historian, 2021).

V nadaljevanju je opisano, kako OPEC vpliva na regionalni razvoj članic organizacije. OPEC je leta 1976 ustanovil OFID z namenom spodbujanja gospodarskega razvoja in rasti v manj razvitih državah po svetu. Skozi leta je OFID financiral ogromno projektov, ki se nanašajo na različne sektorje, skupaj z energijo, transportom, vodo in sanitarijami, kmetijstvom, zdravstvom in izobraževanjem. Veliko je vlagal v projekte, ki so namenjeni izboljšanju dostopa do energije v razvojnih državah. To vključuje financiranje obnovljivih virov energije, kot so sončna, vetrna in hidroenergija, pa tudi projektov za izboljšanje energetske učinkovitosti in gradnjo ali obnovo termoelektrarn in prenosnih omrežij. Projekti na področju vode in sanitarij so ključni za izboljšanje javnega zdravja in spodbujanje trajnostnega razvoja. V tem smislu je podprl projekte za gradnjo in obnovo infrastrukture za oskrbo z vodo, čistilnih naprav ter sistemov za namakanje, ki pomagajo izboljšati kakovost življenja in podpirajo kmetijski razvoj. Za spodbujanje trgovine in gospodarskega razvoja je financiral gradnjo in obnovo cest, mostov, železnic in pristanišč. Ti projekti pomagajo izboljšati povezljivost in dostopnost v oddaljenih in nerazvitih območjih. Naložbe v kmetijski sektor so ključne za zagotavljanje prehranske varnosti in spodbujanje ruralnega razvoja. Podprl je projekte, ki so se osredotočali tudi na izboljšanje kmetijske produktivnosti, dostop do financiranja za kmete in razvoj kmetijske industrije. Zdravstveni projekti, ki jih je financiral OFID, so obsegali gradnjo in obnovo bolnišnic ter klinik, nakup medicinske opreme in zagotavljanje usposabljanj za zdravstveno osebje. Poudarek je bil tudi na boju proti nalezljivim boleznim, kot so aids, tuberkuloza in malarija. Sektor izobraževanja je financiral projekte, ki so se osredotočali na izboljšanje dostopa do kakovostnega osnovnega in srednjega izobraževanja, na podporo visokemu izobraževanju in poklicnemu usposabljanju ter gradnjo in opremljanje šolskih objektov.

Če se osredotočimo predvsem na regionalne države, je treba izpostaviti nekaj projektov fundacije v arabskem in afriškem prostoru. V arabskem svetu je OFID financiral projekte, ki so se osredotočali na različne sektorje, skupaj z energijo, vodo zdravstvom, izobraževanjem in infrastrukturo. Te donacije so bile namenjene državam:

- Jordaniji: Projekti na področju vode in izboljšanja infrastrukture za oskrbo z vodo.
- Libanonu: Financiranje obnovitvenih projektov po konfliktih in podpora energetskemu sektorju.

- Egiptu: Projekti za izboljšanje kmetijske učinkovitosti in podpora razvoju infrastrukture.
- Maroku in Tuniziji: Projekti, ki spodbujajo razvoj obnovljivih virov energije in izboljšanje izobraževalnega sistema.

V Afriki je OFID deloval v številnih državah južno od Sahare, pa tudi v severnoafriških regijah, da bi se zmanjšala revščina, spodbujal gospodarski razvoj in izboljšale življenjske razmere. Med donacijami so bile vključene:

- Etiopija: Projekti v kmetijskem sektorju, vodnih virih in zdravstvu.
- Gana: Naložbe v energetski sektor, zlasti v projekte obnovljive energije in izboljšanje zdravstvene infrastrukture.
- Kenija: Podpora za izboljšanje dostopa do čiste pitne vode in sanitarij ter izobraževalne projekte.
- Mozambik: Projekti za izboljšanje kmetijske produktivnosti in infrastrukture za oskrbo z vodo.
- Senegal in Mali: Financiranje infrastrukturnih projektov, kot so ceste in mostovi, za izboljšanje povezljivosti in gospodarskega razvoja.

OFID svoje vire usmerja tudi v regionalne projekte, ki presegajo nacionalne meje, da bi spodbudil gospodarsko sodelovanje in regionalni razvoj. Vse te aktivnosti so del širše strategije OFID-a za podporo trajnostnemu razvoju in zmanjšanju revščine v skladu z agendo Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030. Sklad je od nastanka leta 1976 do danes financiral projekte v vrednosti več kot 25 milijard ameriških dolarjev (The OPEC Fund for International Development, 2023).

Odnosi med OPEC in ZDA so vseskozi dinamični in kompleksni. Zaznamovani so s prepletanjem geopolitičnih, ekonomskih in energetskih interesov. ZDA kot eden največjih porabnikov nafte na svetu in OPEC kot ključni akter na trgu z nafto sta v odnosu, ki občasno preide iz sodelovanja v napetosti, predvsem zaradi vprašanj, povezanih s cenami nafte in proizvodnimi kvotami. OPEC in ZDA imata izziv tudi na področju cenovne politike, vezane na ceno prodane nafte. Te so vezane predvsem na odločitve OPEC-a o povečanju proizvodnje nafte, kar posledično pomeni znižanje cen nafte na trgu, kar škoduje ameriškim proizvajalcem, ki se ukvarjajo s pridobivanjem iz skrilavca, ki je stroškovno dražje. Tukaj velja poudariti tudi prizadevanje ZDA po ustanovitvi zakonodajne pobude NOPEC (angl. *No Oil Producing and Exporting Cartel Acts*), ki bi

omogočil ameriški vladi, da začne pravne postopke proti kartelnim dogovorom organizacije OPEC (Dargin, 2022). Ob vseh teh vprašanjih pa sodelovanje prinaša tudi pozitivne vidike:

- Kljub trenju ZDA in članice OPEC-a ohranjajo močne gospodarske vezi, saj ostajajo ZDA eden največjih potrošnikov nafte na svetu, članice OPEC pa so med največjimi proizvajalci.
- Na geopolitični ravni ZDA in nekatere države članice OPEC, kot so Savdska Arabija in Združeni arabski emirati, pogosto delijo strateške interese, zlasti v povezavi s stabilnostjo Bližnjega vzhoda in bojem proti terorizmu.
- V zadnjih letih so ZDA dosegle večjo energetske neodvisnost na račun povečane proizvodnje nafte iz skrilavca. To je spremenilo dinamiko odnosov med ZDA in OPEC-om, saj ZDA niso več toliko odvisne od uvoza nafte iz OPEC-a kot v preteklosti, kar zmanjšuje njune napetosti.

Če analiziramo odnose organizacije OPEC in ZDA, lahko ugotovimo, da obe strani poskušata vplivati na tržno ceno nafte. ZDA se trudijo postajati vse bolj naftno neodvisne in zmanjšati vpliv uvoza nafte na lastno gospodarstvo, kar posledično pomeni, da si prizadevajo za čim višje cene, po drugi strani pa OPEC poskuša cene uravnnavati z omejitvami oziroma povečanjem proizvodnje. Dejstvo pa je, da popolnega nadzora nima ne ena ne druga stran (Sharma, 2023).

Odnosi med Indijo in OPEC se krepijo, kar je še posebno poudarjeno na šestem visokem srečanju dialoga o energiji med OPEC in Indijo, ki je potekalo 9. novembra 2023 na sedežu OPEC-a na Dunaju. To srečanje je okrepilo sodelovanja, usmerjena v obravnavo ključnih energetske vprašanj, kot so energetska varnost, dostopnost in trajnost, z vzajemnim poudarkom na odpravi energetske revščine. Indija, ki je najštevilčnejša država na svetu, je pripravljena prevzemati vse pomembnejšo vlogo v globalni energetske verigi vrednosti, kar odraža njen status globalne velesile, katere povpraševanje po energiji naj bi se do leta 2045 podvojilo. OPEC ceni iskren dialog z Indijo in njeno odprtost za krepitev skupnega sodelovanja, zlasti v povezavi s tekočim prehodom na energijo in gradnjo trajnostne energetske prihodnosti (Connects, 2023).

Pri analiziranju sodelovanja med OPEC-om in Indijo velja omeniti leto 2023, ki je za države OPEC-a pomenil 72-odstotni padec prodaje nafte glede na fiskalno leto 2021/2022. Ta je bil posledica povečanega uvoza cenejše ruske nafte v Indijo, kar je povzročilo, da je Rusija prevzela mesto največjega dobavitelja nafte v Indijo, s čimer je potisnila Savdsko Arabijo na tretje mesto. V obdobju 2022/23

je Indija uvozila približno 1,6 milijona sodov ruske nafte na dan, kar predstavlja približno 23 odstotkov njenega celotnega uvoza, ki znaša 4,65 milijona sodov na dan (Koustav, 2023). Delež OPEC-a v indijskem uvozu nafte je aprila 2023 padel na nadvse nizko raven, 46 odstotkov, kar je posledica vrhunca nakupov cenejše ruske nafte. Rusija ostaja največji posamični dobavitelj surove nafte v Indijo (Business, 2023).

Pri analiziranju medsebojnih odnosov med OPEC-om in Rusijo se moramo usmeriti na dve časovni obdobji, in sicer na odnose pred 2016 in odnose, ko je OPEC ustanovil OPEC+, katerega članica je postala tudi Rusija. Pred nastankom OPEC+ so bili odnosi med Rusijo in OPEC-om precej neuradni in včasih tudi tekmovalni, saj je Rusija kot ena največjih svetovnih proizvajalk nafte delovala neodvisno od OPEC-a. Kljub temu so se pojavile priložnosti za dialog in sodelovanje, zlasti v času nizkih cen nafte, ko je bilo treba zblížati interese in stabilizirati trg. Formalizacija odnosov z ustanovitvijo OPEC+ leta 2016 je pomenila pomemben korak k bolj usklajenemu pristopu k upravljanju svetovne ponudbe nafte. Rusija je v OPEC+ vstopila, da bi izboljšala sodelovanje z državami OPEC-a pri usklajevanju naftne proizvodnje in da bi stabilizirala cene nafte na svetovnem trgu. Čeprav ni neposrednih dokazov, da je Rusija vstopila v OPEC+ zaradi predvidevanja morebitnih sankcij EU po priključitvi Krima leta 2014, je ta korak nedvomno pomagal Rusiji bolje upravljati tržne izzive, skupaj s tistimi, ki so izhajali iz mednarodnih sankcij. Sodelovanje v OPEC+ je Rusiji omogočilo večji vpliv na globalne naftne trge in strategijo za spoprijemanje z ekonomskimi pritiski.

Odnosi med OPEC+, ki vključuje OPEC in njene zaveznike ter Rusijo, so se v zadnjem času okrepili, kar se kaže v nadaljevanju koordinacije in dogovorov o omejevanju dobave nafte na svetovne trge. Ruski predsednik Vladimir Putin je izrazil, da se bo koordinacija med partnerji OPEC+ nadaljevala, da se zagotovi predvidljivost na naftnem trgu, kar je ključno za blaginjo svetovne družbe. OPEC+, ki črpa okoli 40 odstotkov svetovne surove nafte, ima trenutno dogovor o omejitvi dobav do konca leta 2024. Putin je poudaril, da bodo člani OPEC+ izpolnili svoje obveznosti in uspešno obvladovali vse izzive, kar močno kaže na to, da bodo omejitve dobave OPEC+ trajale še v leto 2024 in verjetno tudi dlje (Vladimir Soldatkin, 2023). Če to pogledamo v številkah pomeni, da so se OPEC in njegovi zavezniki, skupaj z Rusijo, dogovorili za dodatne prostovoljne reze v skupni višini 2,2 milijona sodov na dan, namenjene podpori stabilnosti in ravnovesju na naftnih trgih.

Sklenemo lahko, da je Rusija kot tretja največja proizvajalka nafte in zemeljskega plina na svetu s pristopom v meddržavno združenje OPEC+ še bolj utrdila svoj položaj pri upravljanju svetovne ponudbe nafte in določanja tržnih cen, obenem pa ji to omogoča, da po embargu EU na uvoz nafte v njene članice lahko svoj trg širi na države, kot so Indija in nekatere druge azijske države.

3.1 Vizija razvoja medvladne organizacije OPEC

Globalni demografski trendi bistveno vplivajo na povpraševanje po energiji, saj se pričakuje, da bo svetovno prebivalstvo naraslo s skoraj 8 milijard leta 2022 na približno 9,5 milijarde do leta 2045. To povečanje je predvsem posledica precejšnje rasti prebivalstva na Bližnjem vzhodu, v Afriki in Aziji. Povečanje delovno sposobnega prebivalstva in stopnje urbanizacije, ki naj bi do leta 2045 narasla na 66 odstotkov, dodatno pospešuje porabo energije. Taki demografski premiki zahtevajo obsežne vire energije za podporo gospodarskemu razvoju, urbanim infrastrukturam in naraščajočim potrebam širše svetovne populacije. Globalno gospodarsko rast, ki naj bi do leta 2045 v povprečju znašala tri odstotke letno, močno poganja poraba energije. Ta rast bo podvojila globalni BDP, s 138 bilijonov ameriških dolarjev leta 2022 na 270 milijard ameriških dolarjev do leta 2045, pri čemer imata ključno vlogo pri hitrem razvoju gospodarstev predvsem Indija in Kitajska. Pričakuje se, da bosta ti dve državi do leta 2045 prispevali več kot tretjino svetovnega gospodarstva, kar bo zahtevalo povečanje dobave energije za podporo industrijskim, komercialnim in stanovanjskim potrebam po vsem svetu.

Globalna vlaganja v energetiko se usmerjajo k bolj trajnostnemu in raznovrstnemu portfelju, ki odražajo premik k obnovljivim virom energije, ob hkratnem ohranjanju prevlade nafte. Kljub rasti povpraševanja po vseh primarnih gorivih, razen premoga, se pričakuje, da bodo obnovljivi viri, kot sta veter in sonce, rasli najhitreje. Ta prehod podpirajo močne politike v različnih regijah, da bi se zmanjšal ogljični odtis. Vendar pa bo nafta do leta 2045 še vedno zadržala največji delež v energetiki, kar prikazuje ravnovesje med tradicionalnimi viri energije in usmeritvijo k obnovljivim virom. Energetski sektor se spoprijema z obsežno preobrazbo, ki zahteva ocenjene naložbe v višini 14 milijard ameriških dolarjev do leta 2045, da bi trajnostno zadostili globalnim energetskim potrebam. Ta velikanska naložba poudarja potrebo po razvoju in uvajanju inovativnih tehnologij in infrastrukture v vseh segmentih industrije, od pridobivanja do distribucije. Poudarek je na zagotavljanju uravnotežene in varne oskrbe z energijo

in na naslavljanju dvojnega izziva zadovoljevanja rastočih energetske potreb ob hkratnem zmanjševanju vplivov na okolje (Gross, 2023).

4 Sklep

Učinkovitost politike za povečanje stabilnosti naftnih razmer na svetovnem trgu nafte je močno odvisna od tega, katere države dobavljajo tisto, čemur bi ekonomisti rekli »mejni sodi« (angl. *marginal barrels*). To so sodi, katerih proizvodnja se odziva na spremembe povpraševanja. Če so države, ki prevladujejo v proizvodnji mejnih sodov, razmeroma nestabilne, bodo politike za zmanjšanje svetovne porabe nafte ali povečanje proizvodnje nafte pri stabilnih dobaviteljih zagotovile dodatno korist zmanjšanja prispevka nestabilnih proizvajalcev na svetovnem naftnem trgu. Če pa so države, ki prevladujejo v mejnih sodih, precej stabilne, bodo politike za zmanjšanje svetovne porabe nafte ali povečanje proizvodnje nafte pri stabilnih dobaviteljih manj učinkovite pri spodbujanju stabilnosti naftnega trga. OPEC prevladuje v proizvodnji mejnega sode svetovne nafte, čeprav so bile članice OPEC-a v zgodovini vedno med bolj nestabilnimi proizvajalkami.

V naftni industriji je glavni problem transparentnost meddržavnega sodelovanja v svetovnem gospodarstvu, na katerega imajo precejšen vpliv prav države OPEC-a in organizacija sama. Od ustanovitve vseskozi poteka proces preoblikovanja OPEC-a in boj njegovih članic za prevlado na svetovnem naftnem trgu. Ne moremo mimo dejstva, da naftne velikane svetovnega gospodarstva predstavljajo pravzaprav članice OPEC-a, ki, kot kaže trenutno stanje, popolnoma nadzirajo svoje naftne vire in cene nafte. Nafta je še vedno predmet velikih svetovnih špekulacij, ki kažejo, da niso ogroženi le gospodarska rast, celovitost svetovnega gospodarstva in svetovni red, temveč tudi celotno svetovno energetska ravnovesje. Zagotavljanje svetovne varnosti nafte je ključnega pomena, zato se vse bolj prizadeva, da se zmanjšuje svetovna poraba nafte ter spodbuja proizvodnja nafte v stabilnih državah, ki niso članice OPEC-a in tudi krepitev stabilnosti držav članic OPEC-a.

Ugotovimo lahko, da je meddržavna organizacija OPEC po letu 1960 pa do danes imela ključno vlogo pri naftni politiki v svetovnem in regionalnem merilu. Predstavlja pomembno utež zasebnim družbam proizvajalk nafte, katerih cilj je usmerjen v povečanje profita. Kljub prizadevanjem za zmanjšanje ogljičnega odtisa s poudarkom na obnovljivih virih energije, kot sta veter in sonce, ki najhitreje rastejo, bo nafta po ocenah ohranila prevladujoč položaj do leta 2045. Ta prehod zahteva obsežne naložbe, ocenjene na 14 milijard ameriških dolarjev

do leta 2045, za trajnostno izpolnjevanje globalnih energetske potreb, kar vključuje razvoj in uvajanje inovativnih tehnologij ter infrastrukture. Energetski sektor je sredi velike preobrazbe, ki si prizadeva za uravnoteženo in varno oskrbo z energijo ter reševanje izziva izpolnjevanja rastočih energetske potreb ob zmanjševanju vplivov na okolje.

5 Literatura in viri

1. Alfarsi, H., 2022. *OPEC Explained: Purpose, Importance, and Criticisms*. [Online]. Dostopno na: <https://www.profolus.com/topics/opec-explained-purpose-importance-criticisms/>. [14. 2. 2024].
2. Business, 2023. *India's imports from OPEC at all-time low as Russian oil buy peaks*. [Online]. Dostopno na: <https://www.newindianexpress.com/business/2023/may/07/indias-imports-from-opec-at-all-time-low-as-russian-oil-buy-peaks-2572964.html>. [P 19. 2. 2024].
3. Casey, J., 2019. *Through time: the highs and lows of OPEC*. [Online]. Dostopno na: <https://www.offshore-technology.com/features/opec-history/?cf-view>. [6. 2. 2024].
4. Casey, J., 2019. *Through time: the highs and lows of OPEC*. [Online]. Dostopno na: <https://www.offshore-technology.com/features/opec-history/?cf-view>. [12. 2. 2024].
5. Connects, E., 2023. *OPEC sees its ties with India going from strength to strength*. [Online]. Dostopno na: <https://www.energyconnects.com/opinion/interviews/2023/february/opec-sees-its-ties-with-india-going-from-strength-to-strength/>. [19. 2. 2024].
6. Dargin, J., 2022. *Best Friends Forever? The NOPEC Bill and US-OPEC Relations in the 21st Century*. [Online]. Dostopno na: <https://studies.aljazeera.net/en/analyses/best-friends-forever-nopec-bill-and-us-opec-relations-21st-century>. [16. 2. 2024].
7. Ebghaei, F., 2007. *OPEC and Its Role in Regulating Price of Petroleum*. [Online]. Dostopno na: <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/162842/1/Felor%20Ebghaei.pdf>. [13. 2. 2024].
8. Editors, H., 2023. *Oil Industry*. [Online]. Dostopno na: <https://www.history.com/topics/industrial-revolution/oil-industry>. [5. 2. 2024].
9. Education, E., 2023. *Energy Education*. [Online]. Dostopno na: [https://energyeducation.ca/encyclopedia/OPEC_\(brief_history\)](https://energyeducation.ca/encyclopedia/OPEC_(brief_history)). [6. 2. 2024].
10. FocusEconomics, 2017. *Focus Economics*. [Online]. Dostopno na: <https://www.focus-economics.com/blog/opec-history-has-opec-been-a-success/> [9. 2. 2024].

11. Gross, M., 2023. *The future of the organization of the petroleum*. [Online]. Dostopno na: <https://digitalcommons.unl.edu/honorsthesis/642/>. [21. 2. 2024].
12. Koustav, D., 2023. *OPEC's share of Indian oil imports down to 22-year low. Here's why*. [Online]. Dostopno na: <https://www.indiatoday.in/business/story/opec-indian-oil-imports-down-russian-oil-share-increases-2363894-2023-04-24>. [19. 2. 2024].
13. Office of the Historian, 2021. *Oil Embargo 1973-1974*. [Online]. Dostopno na: <https://history.state.gov/milestones/1969-1976/oil-embargo>. [14. 2. 2024].
14. OPEC, 2021. *Organization of the Petroleum Exporting Countries*. [Online]. Dostopno na: https://www.opec.org/opec_web/en/publications/345.htm#:~:text=The%20Statute%20stipulates%20that%20the,efforts%20to%20safeguard%20their%20interests. [12. 2. 2024].
15. OPEC, 2024. *Global demographic trends significantly impact energy demand, with the world population projected to grow from nearly 8 billion* OPEC Long-Term Strategy. OPEC Long-Term Strategy.
16. OPEC, 2024. *Organization of the Petroleum Exporting Countries*. [Online]. Dostopno na: https://www.opec.org/opec_web/en/about_us/23.htm. [6. 2. 2024].
17. Reuters, 2000. *Key events in OPEC history*. [Online]. Dostopno na: <https://edition.cnn.com/2000/WORLD/americas/09/26/energy.opec.chronology.reut/>. [12. 2. 2024].
18. Sean Hill, O. C., 2023. *What is OPEC+ and how is it different from OPEC?* [Online]. Dostopno na: <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=56420>. [12. 2. 2024].
19. Sharma, R., 2023. *OPEC vs. the US: Who Controls Oil Prices?* [Online]. Dostopno na: <https://www.investopedia.com/articles/investing/081315/ope-vs-us-who-controls-oil-prices.asp>. [19. 2. 2024].
20. Stephen, 2023. *The Revolutionary Impact of 19th Century Oil: Transforming Industries and Shaping Modern Society*. [Online]. Dostopno na: <https://19thcentury.us/19th-century-oil/>. [6. 2. 2024].
21. The OPEC Fund for International Development, 2023. *OPEC Fund*. [Online]. Dostopno na: <https://opecfund.org/>. [16. 2. 2024].
22. Vladimir Soldatkin, O. A., 2023. *Russia's Putin signals OPEC+ cuts are here to stay*. [Online]. Dostopno na: <https://www.reuters.com/business/energy/russias-putin-says-opec-coordination-continue-2023-10-11/>. [20. 2. 2024].